

**SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI ZADAŃ Z ZAKRESU
WSPIERANIA RODZINY W 2016 R.
ORAZ POTRZEBY ZWIĄZANE
Z REALIZACJĄ ZADAŃ**

Pyskowice, marzec 2017

I. Zakres przedmiotowy oraz założenia ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowanych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji.

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych od 1 stycznia 2012 r. spoczywa na samorządzie gminnym. Tego dnia weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. 2016, poz. 575 z późn. zm.), określająca:

- zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków,
- zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Założeniem podstawowym ustawy jest stworzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, jeśli ma ona trudności w wypełnianiu swoich funkcji. Chodzi o zapewnienie pomocy, która wyeliminuje groźbę zabrania dziecka rodzinie lub, w szczególnych sytuacjach, szybki powrót do rodziny po okresowym pobycie poza nią.

Kierując się tą ideą, w przepisach ustawy duży nacisk położono na działania profilaktyczne, pomagające rodzinie w prawidłowym funkcjonowaniu i zapobiegające powstawaniu patologii.

Profilaktyka rodzinna będzie realizowana przede wszystkim przez gminne instytucje świadczące usługi na rzecz dziecka i rodziny. Pomoc będzie skierowana głównie do rodzin niewydolnych wychowawczo, dotkniętych przemocą, ubogich i zagrożonych ubóstwem.

Uregulowania prawne ww. ustawy mają za zadanie zapewnić efektywne sposoby wspierania rodziny w wychowaniu dzieci poprzez zapewnienie im pobytu w placówkach wsparcia dziennego (np. świetlicach, klubach środowiskowych, ogniskach wychowawczych). Te placówki mają organizować dzieciom czas wolny i pomagać w nauce, przy stałej współpracy z rodzicami.

Istotne znaczenie ma także praca z rodziną, która decyduje o psychicznym i intelektualnym rozwoju dziecka, o jego poczuciu własnej wartości i bezpieczeństwie emocjonalnym. Praca ta powinna być prowadzona m.in. w formie wsparcia asystenta rodziny, specjalistycznego poradnictwa, mediacji, terapii rodzinnej, treningu umiejętności wychowawczych i terapeutycznych dla rodziców.

II. Zadania gminy z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Zadania własne gminy z zakresu realizacji zadań wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej ujęte zostały w art. 176 przedmiotowej ustawy:

„Do zadań własnych gminy należy:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;*
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;*
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:*
 - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,*
 - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,*
 - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;*
- 4) finansowanie:*
 - a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,*
 - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, o której mowa w art. 29 ust. 2, ponoszonych przez rodziny wspierające;*
- 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;*
- 6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3;*
- 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.*

Ponadto ustawodawca określił zakres przedmiotowy wsparcia, jakiego należy udzielić rodzinie doświadczającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Mówi o tym art. 8 ustawy:

- „1. Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wójt zapewnia wsparcie, które polega w szczególności na:*
- 1) analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;*
 - 2) wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;*
 - 3) rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny;*
 - 4) podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;*
 - 5) pomocy w integracji rodziny;*
 - 6) przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;*
 - 7) dążeniu do reintegracji rodziny.*

2. *Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie:*
 - 1) *pracy z rodziną;*
 - 2) *pomocy w opiece i wychowaniu dziecka.*
3. *Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego”.*

Formy pracy, jakie mogą być prowadzone w stosunku do rodziny doświadczającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej ujęte zostały w art. 10 ust. 3 ustawy:

„Praca z rodziną jest prowadzona w szczególności w formie:

- 1) *konsultacji i poradnictwa specjalistycznego;*
- 2) *terapii i mediacji;*
- 3) *usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych;*
- 4) *pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego;*
- 5) *organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych dalej „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”.*

III. Zadania z obszaru wspierania rodziny realizowane przez Ośrodek

- 1) Dane statystyczne dotyczące rodzin funkcjonujących na terenie miasta Pyskowice, korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w Pyskowicach

Ośrodek Pomocy Społecznej w 2016 r. objął wsparciem (świadczeniami bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę i źródło finansowania) **283 rodziny**, liczące w sumie **572 osoby**.

Miasto Pyskowice, według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. zamieszkiwało **16854 osób**, w tym:

- Osoby w wieku od 0 do 17 – **2677**
- Osoby w wieku od 18 do 64 – **11451**
- Osoby w wieku powyżej 64 – **2726**

Tym samym należy stwierdzić, iż **3,39 %** ogółu mieszkańców gminy zostało objętych pomocą.

Do głównych problemów dotyczących rodziny objęte w 2016 r. wsparciem systemu pomocy społecznej wymienić należy:

Problem	Ilość rodzin
Ubóstwo	218
Niepełnosprawność	162
Bezrobocie	143
Długotrwała lub ciężka choroba	86
Alkoholizm	86

Powyższa statystyka daje możliwość dokonania oceny sytuacji rodzin funkcjonujących na terenie miasta i objętych systemem pomocy społecznej, zarówno tych, które mają trudności w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jak i tych, które z uwagi na doświadczane przez siebie problemy (tj. uzależnienia, niepełnosprawność, długotrwała choroba) są zagrożone tego rodzaju niewydolnością.

Ponadto analiza danych zgromadzonych przez Ośrodek w powyższym obszarze daje możliwość określenia potrzeb w zakresie realizacji zadań z obszaru wspierania rodziny.

2) Realizacja zadań w zakresie wspierania rodziny

Ośrodek Pomocy Społecznej w Pyskowicach, jako jednostka organizacyjna pomocy społecznej podejmował w 2016 r. następujące działania:

a) *opracowanie i realizacja 3-letniego gminnego programu wspierania rodziny*

Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2016 został przyjęty uchwałą nr XLV/372/2014 Rady Miejskiej w Pyskowicach z dnia 27 sierpnia 2014 r.

b) *tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:*

▪ *zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa*

W 2016 r. w Ośrodku było zatrudnionych dwóch asystentów rodziny. Jeden od stycznia na umowę o pracę, drugi od lipca do grudnia na umowę zlecenie. W ramach ogłoszonego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej „Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2016” pozyskano dofinansowanie do wynagrodzenia asystentów w wysokości 33.725,00 zł. W okresie od stycznia do grudnia 2016 roku asystenturą zostało objętych:

Ilość rodzin	25
Ilość dzieci w rodzinach	66
Ilość spotkań asystenta z rodzinami	874
Ilość godzin pracy asystenta z rodzinami	1390

Praca asystenta rodziny polegała m.in. na:

- opracowaniu i realizacji planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym,
- dokonywaniu okresowej oceny sytuacji rodziny,

- udzielaniu pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego,
- udzielaniu pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych z dziećmi,
- wspieraniu aktywności społecznej rodzin,
- motywowaniu członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- udzielaniu pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej,
- udzielaniu wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez ich udział w zajęciach psychoedukacyjnych,
- prowadzeniu indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci,
- prowadzeniu dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną,
- współpracy ze wszystkimi instytucjami zajmującymi się dzieckiem i rodziną.

Praca z rodzinami dzieci zagrożonych destabilizacją oraz umieszczonych w pieczy zastępczej prowadzona była również przez pracowników socjalnych Ośrodka poprzez:

- udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów psychologicznych (konsultacje, praca socjalna),
- motywowanie członków rodzin (w tym rodziców biologicznych) do podnoszenia kwalifikacji zawodowych i poszukiwania pracy,
- udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi (nawiązanie kontaktu z pedagogami szkolnymi, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną),
- udzielanie pomocy finansowej celem poprawy sytuacji życiowej rodzin (wnioskowanie i przyznawanie zasiłków pieniężnych).

Główne problemy, z jakimi borykały się rodziny objęte opieką i wsparciem pracowników socjalnych to:

- niskie umiejętności opiekuńczo-wychowawcze,
- brak stałego zatrudnienia,
- uzależnienie od alkoholu.

W 2016 r. z poradnictwa specjalistycznego świadczonego przez specjalistów (pracownik socjalny, konsultant ds. profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną) skorzystało ogółem:

Rodzaj działań w 2016 r.	Ilość
Wywiady środowiskowe, wizyty patronażowe, interwencje	1708
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej ogółem	147 rodzin
w tym: wyłącznie w postaci pracy socjalnej	43 rodziny
Poradnictwo specjalistyczne (konsultant)	37 rodzin

▪ ***organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających***

W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych rodzina może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca przy współpracy asystenta rodziny pomaga rodzinie przeżywającej trudności w:

- opiece i wychowaniu dziecka,
- prowadzeniu gospodarstwa domowego,
- kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, a rodzinie wspierającej przysługuje zwrot kosztów związanych z udzielaną pomocą w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Rodzinę wspierającą ustanawia Burmistrz po uzyskaniu pozytywnej opinii Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej wydanej na podstawie przeprowadzonego wywiadu środowiskowego. Zasady zwrotu kosztów określa umowa zawarta pomiędzy rodziną wspierającą a Burmistrzem Miasta Pyskowice.

W roku objętym sprawozdaniem nie funkcjonowały na terenie miasta Pyskowice rodziny wspierające.

▪ ***prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci***

W celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego. Zezwolenie na prowadzenie placówki wsparcia dziennego wydaje Burmistrz na czas nieokreślony. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie:

- opiekuńczej – zapewniającej opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego,
- specjalistycznej – w której organizowane są zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne, indywidualny program korekcyjny, psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny,
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę w formie działań animacyjnych i socjoterapeutycznych.

Na terenie miasta Pyskowice nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego, o których mowa w art. 18 i 24 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Funkcjonują natomiast dwa punkty, w których prowadzone są zajęcia socjoterapeutyczne:

Nazwa	Ilość zatrudnionych osób w 2016 r.	Godziny pracy	Ilość dzieci i młodzieży korzystającej z zajęć w 2016 r.	Koszt utrzymania w 2016 r.	Źródło finansowania
Zajęcia socjoterapeutyczne ul. Dąbrowskiego 2 44-120 Pyskowice	3 osoby – umowa zlecenie	Poniedziałek-piątek 16:00-19:00	ok. 25 osób	66.168,05 zł	Finansowana w całości ze środków uzyskanych z opłat za zezwolenia na handel alkoholem
Zajęcia socjoterapeutyczne ul. Oświęcimska 2 44-120 Pyskowice prowadzone przez Caritas Diecezji Gliwickiej – Caritas Parafii pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy	1 osoba – umowa zlecenie 5 osób - wolontariat	Poniedziałek-piątek 15:00-18:00	ok. 20 osób	49.500,00 zł	Dotacja z budżetu gminy Pyskowice w wysokości 37.500 zł, wkład osobowy wolontariat w wysokości 12.000 zł

c) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny

W 2016 r. asystent rodziny zatrudniony na umowę o pracę uczestniczył w szkoleniach i konferencjach: „V Ogólnopolski zjazd asystentów rodziny”, „Ewolucja systemu wspierania rodziny – priorytety i wyzwania”.

d) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym

W sytuacji, gdy rodzice zostają trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich lub władza ta zostaje im ograniczona, Sąd postanawia o ustanowieniu nad dzieckiem opieki zastępczej i umieszczeniu poza rodziną biologiczną.

Zgodnie z art. 191 ust. 9 i 10 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo w rodzinnym domu dziecka gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki:

- 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka — w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka — w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;

- 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka — w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Do ww. wydatków zalicza się: świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej lub w rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, dodatek do świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka, świadczenie na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka, świadczenie przyznane w związku z wystąpieniem zdarzenia losowego lub innego zdarzenia mającego wpływ na jakość sprawowanej opieki.

W pieczy zastępczej przebywało w 2016 r. **36 dzieci**, za które, zgodnie z zapisami ustawy, naliczono odpłatność w wysokości:

Forma pieczy zastępczej	Liczba umieszczonych dzieci	Wydatki		
		10%	30%	50%
Rodzina zastępcza spokrewniona	4	903,21	1 735,80	7 920,00
Rodzina zastępcza niezawodowa	4	467,74	2 467,74	14 337,10
Rodzina zastępcza zawodowa, w tym specjalistyczna	4	-	5 037,66	15 203,22
Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego	7	4 915,99	5 867,63	35 628,40
Rodzinny dom dziecka	3	4 291,24	6 210,64	-
Placówka opiekuńczo-wychowawcza	14	12 053,84	119 645,60	58 788,87
Razem	36	22 632,02	140 965,07	131 877,59

W sumie wydatki poniesione w 2016 r. z tytułu przebywania dzieci w pieczy zastępczej wyniosły **295 474,68 zł**.

- e) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3**

Ośrodek realizował powyższe zadanie w 2016 r., sporządzając sprawozdanie z zakresu wspierania rodziny i przesyłając je właściwemu wojewodzie z wykorzystaniem Statystycznej Aplikacji Centralnej.

- f) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej**

Monitoring sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej

prowadzony był na bieżąco przez pracowników socjalnych Ośrodka, którzy współpracują w tym zakresie również z pedagogami szkolnymi, pracownikami ochrony zdrowia, policją, kuratorami sądowymi i przedstawicielami innych instytucji, które mają kontakt z rodziną.

IV. Potrzeby związane z realizacją zadań z zakresu wspierania rodziny

Zgodnie z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przedstawia się następujące potrzeby w powyższym zakresie:

- 1) Rozszerzenie oferty Ośrodka Pomocy Społecznej w Pyskowicach o następujące formy pomocy:
 - psychoterapia rodzinna i małżeńska (terapia rodziców z dziećmi),
 - psychoterapia indywidualna,
 - pomoc prawna.
- 2) Zabezpieczenie środków finansowych z przeznaczeniem na utrzymanie dzieci przebywających w pieczy oraz dodatkową rezerwę w związku z możliwością wystąpienia sytuacji umieszczenia kolejnego dziecka z terenu miasta w pieczy zastępczej.
- 3) Rozważenie możliwości utworzenia przez gminę placówki wsparcia dziennego, o której mowa w art. 18 i 24 ustawy lub przekształcenie istniejącej zgodnie z określonymi ustawą wymogami (po przeprowadzeniu analizy zapotrzebowania na tego typu działanie.

Placówki wsparcia dziennego pełnią istotną rolę w systemie wspierania rodziny. Dzieci korzystające z usług świadczonych przez te placówki znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i niejednokrotnie nie mają prawidłowych warunków do nauki i spędzania czasu wolnego w domu. Obok asystenta rodziny placówki wsparcia dziennego są pierwszym ogniwem zabezpieczającym potrzeby dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo.

- 4) Utrzymanie zatrudnienia drugiego asystenta rodziny, celem zapewnienia odpowiedniej jakości pracy z rodzinami doświadczającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.